

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 52 (1938)

Artikel: Co igl sa ir sen viedi
Autor: Dolf, Tumasch
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-208388>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 14.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Co igl sa ir sen viedi

Da T. Dolf, Tumein.

Il Baltermia, il Gion ad il Peaderet eran stos schon ena roscha d'onns agn California, a mintgegn veva luvro a spargnea a savia metter d'ena vart ena detga pluna talers. Da capir, ca ear mintgegn saoccuppava cugl pertratg da turnar anor ad entschever puspe en' otra veta, ple empernevla, ca star gis ad onns sen quellas farmas a ver nut oter ca la lavur. Igl leva ussa anc me gest la buna ocasiun dad ir anor, pertge ni l'egn ni l'oter saveva sco igl stess cun tschels.

Qua sascuntrin d'ena feasta dils svizzers a San Francisco tiegl Gion Tumasch all' ustreia — là navin adigna tuts ils nos, cur ch'els gnevan, sco igl van ussa tiegl Gieri, agl martgea. — A sacapescha ch'els en segl mument stos resólts da far il viedi ensemel. Els sacunvignan ch'il Gion Tumasch degi procurar ils bigliets tocca New-York. An en mains degi mintgegn ver regulo las fatschendas ad easser segl plaz. A quei e ear sto il cas. Ena daman bold als cumpognel il Gion Tumasch alla staziun dalla Veia fier Pazifica a glis dat adia cun larmas als îgls: «Salida lior, tgi ca empeara suainter, jau vint probabel betga a turnar anor ple, ve nign lior, ils meas vigliets en morts...»

Il tren ha lura samess an movimaint ad ia sco da sagular sei a sur la Siera Nevada ad ils Rocky-Mounts a tras las immensas planiras, las praerias, la patria dils vigls indians, gi a notg anavant encunter a Chicago a New-York. Ch'in stat an ques trens americans sco an en hotel e encunaschaint, ad ils nos cumpogns eran da bun humor, tut oter ca cur igl eran gnis anaint. Me scha quei fuss tut ia anavant ascheia. Mo il nosch ha aint blear fears, ad ear qua e'l gnia dad urgir aint ils fils da maniera, ch'il plascher a la letezia han pria ena nunspitgeada fegn. Que e sto ascheia:

Ena daman gest cugl rumper gis tignel il tren sella staziun d'en martgea grand; igl segi da reparar enzatge veda la locomotiva a diri en' ura.

«Sch'allura nainsa or a vurdar il martgea ad ensolver an en restorant, beber enea en detg cafe a betga da quella schambrotta, sco nus survegagn adigna qua an que tren,» gi il Peaderet.

«Nut, nus stagn qua, as savessan saparder ner gnir anavos megna tard; tei Peader es gest il detg, has adigna da star entuorn a catschar il nas agn tut, allura . . .»

«Tge allura, jau ad il Gion nagn or, tei sas scha ti vol star qua a survigliar la bagascha a beber latier da que cafe sco broda. A Chicago sas lura spitgear, tocca nus rivagn lura cun l'oter tren.»

«Ea, quei savess lura anc gnir daratschiert, in mena sa. Sch'igl dess enzatge, de quel ne deni quels, ca rivan avant, spitgear a Chicago.»

«Ha, ha,» rini il Gion ad il Peader, cres tei propi ca quei savess falar?»

Els sadispittan anc en' ureala, lura stol il Baltermia zeder a va ear sez cun tschels dus agl martgea. Ad ena peazetta suainter catainsa ils nos tres amitgs an en restorant nobel davo la mesa ved en splendid ensolver.

«Quei fuss ussa cafe, quel desda puspe tgierp ad olma,» gie il Gion.

«Ea, me fasche anavant, igl e prest tains dad ir,» castgeschel il Baltermia.

«Posti empo gnir a tains agn tschiel cullas tis preaschas, jau vi ussa pernea ensolver scoi s'oda,» sgregnet il Peaderet a sastrangla bunameng cun en toc tschunca americana. Ad il Baltermia sto ver pazienza, tut il zappignear gida nut. Mo alla fegn leavel sei, l'ura dad ôr aintaman: «Ti testas infamas, less ussa gnir ner betg, nus vagn anc me diesch minutas tains, a scha's curragn betga, gnainsa megna tard.» El paja, a tschels, vesand las quantas gl'e, fam il medem a giuador . . . Ils Americans en schiglio gliat da preascha, mo cur els han via currand ils nos tres cumpogns tra las veias, eni stos eri a vurdo a sastupia. Per poc ca la polizeia als vess fermo. Plagn flô rivin sella staziun, il Baltermia oravant, il Gion suainter ad en toc davos il Peaderet,, las sias tgombas eran megna curtas per curren sco tschels. Ilsez rivan gest da saglir segl tren, ca lez entscheva a samover.

«Per lamurdadia curra, curra!»

Il Peaderet riva natier il tren, mo lastga betga saglir sei, el va schon megna dabot. Ad alla disperaziun enschevel il poveret a saltar segl perron enturn, enturn sco ena pirla, faschand ena canera, ca tut varda. Qua sagliel il Gion giod il tren, dat per lung ve pil perron, mo leava tuttegna sei, sfurschond en schanugl.

«Spetga . . . Chicago . . .» odel il Baltermia anc, lura nut ple.

«E quei betga da gnir narr,» sgriztgel ils daints, satenand ved la falla digl esch, «ve bagn gia raschun, fussi empo gnia sulet a scho ir quellas duas testas quadras cur a sco ch'i levan. Basta, a Chicago via spitgear.»

Ad a Chicago sortel (va'l or). El cloma egn culla tgapetscha cotschna, en fachign, a far gidar or culla bagascha. «Mi menà agl hotel il ple datier. Lura turnà sella staziun a spitgea segl prossem tren da San Francisco. Da quel vignan a sortir dus umens, en grand a bagncarschia ad en pintg cun tgombas empo tortas. Quels dus plidintass a manas agl hotel. Jau pai tut, qua ves pernea en taler.»

Il fachign al magna agl hotel, la termenta pluna bagascha natiral ear. — Igl era sera, il tren vigni pir allas endesch da notg. Perquei tschagnel il Baltermia, posta ena tgombra a va a durmir, pertge el e stanchel. «Quels e bold avunda, scha vez daman merveg!..»

Qua, igl po easser measanotg, sadesdel d'en spluntanem ved igl esch. Igl e il fachin ca'l cloma, el degi vegnir segl mument, tschels segian rivos a spetgan datier dalla staziun.

«Ca possel vus prender, ti carugnas! Mo tge deia far oter ca lavar ad ir.»

Getg a fatg, mo cur ch'i rivan segl post, e nign là, gnanc cuva. Els van sella staziun. Nigns Gions e nigns Peaders. Quegl e ussa tuttegna da megna, ear pil nos Baltermia. El entscheva a schlamar a tundragear, ch'il fachign tut surstat. Bien ca'l entelli betg rumentsch. Mo nus stuagn ear capir il Baltermia, quei era fatg da canaglias, gl'emprem radir il or dil tren ad ensolver, lura gnir megna tard, lura gir da spitgear a Chicago. Basta cu'l ha gia catscho or la si gritta, turnel agl hotel, cartend, els segian forza là, mo nign d'entuorn. El va puspe a litg culla cunsigna agl fachin, lez degi vegnir daman avant miezgi a menar la bagascha sella staziun.

Allas diesch el puspe sella staziun, admiro dalla gliat per-vea dallas sis coffras, sis tocs erigl. Ascheia viageschin me ils ple grands signurs. Ad el ca vess pudia rusaglear crosa! Betga mains ca 5 talers ha'l stuja dar a quel dalla tgapetscha cotschna.

El riva a New-York a va agl Hotel Grütli, il hotel svizzer. «Qua stoni bagn easser, quei sa betga falar, a sch'igl en anc betga, vignin a gnir.» Nign Gion a nign Peaderet! El spetga en gi, dus. Lura va'l giâu tiegl port da mar a consultar las glistas dils bastimaints ch'en partis ner partan. Nigliur ils numms dils seas cumpogns. «Tge far? — Deni empo easser noc igl vutan. Jau stund anc qua en' eanda, lura val il prosasm bastimaint a Brema. Dentand via quell' ea vurdar il martgea da New-York, jau vi ear guder enzatge.»

Ad aschea ha'l ear fatg a via New-York dals sgrattanivels tocca las veias fier sutterranas. Que eira anc alura tgosas, ch'igl entier mund admirava. Cugl bastimaint da Brema ha sapreparo per partir, hal il Baltermia pria las sis duas coffras — tschellas ha'l scho anavos cullas dressas dals possessurs — ad ia a s'embartgea. Pils seas cumpogns ha'l sacumbargea nut ple ad ha ear gia raschun.

Quendesch gis suainter — el veva gia propi en stupend viedi — rivel a Tusan. Scha scuntrel betga là il Peaderet culla si dunna, tuts dus cun tscheras splenduraintas!

«Mo . . . mo possel empo dar . . .»

«Mo, mo rivas tei ear enzacuras? Nus essans schon qua ogis, essan da Chicago gest is anavant a da New-York ear.»

«Scheia, scheia, lura egl schon bien. Vus vess lura mintgegn da pajear a mei 5 talers per la vossa bagascha tocca New-York, davenda là savess schar gnir sez ella, 'la e agl Grütli.»

Il Peaderet fa tut il pussevel per radir il Baltermia an en' ustreia, mo adumbettam, lez va sulet anavant veidaintasei tier la si tgeara Netta. Ad el tgatta là la si ventira, cumplageameng.

Il Gion ad il Peaderet han stuvia scriver per la lur bagascha a gia da pajear 50 francs. Il Gion ha pajea ils 5 talers agl Baltermia, mo il Peaderet als e anc oz culpant.